

Una part del tot - Steve Toltz

Tots aquells lectors mandrosos, aquells no-lectors que afirmen cofois que “tot està escrit” han d’evitar sigui com sigui que els seus ulls vagin a parar a les pàgines d’*Una part del tot*, de Steve Toltz si volen conservar intactes els seus prejudicis. Jo que lleigeixo sempre amb un llapis a prop, m’he hagut d’aixecar més d’una vegada a fer-li punta de tant subratllar, apuntar comentaris i afegir signes d’exclamació al marge, tres activitats que suggereixen que per mi ha estat una experiència de lectura radicalment nova .

Imagineu un home tossudament satisfet de ser diferent dels altres, un home que no ha treballat mai, un home que omple centenars de llibretes amb els seus pensaments alternadament nihilistes i megalòmans, un home que evita relacionar-se si no és amb llibres d’escriptors morts dècades o segles enrere. Imagineu que, per una successió d’atzars, aquest home engendra un fill i, poc després, la mare mor. ¿Com seria la vida d’aquests dos éssers, pare i fill, tots dos monstruosament intel·ligents i rotundament antisocials, units pel vincle poderós de la solitud? Aquestes vides són les que explica Steve Toltz en el seu llibre, que podem considerar brillant sense interrupció. Bé, no exagerem: sí que es produeix una interrupció parcial, aproximadament entre les pàgines 630 i 680, quan pare i fill viuen a Tailàndia envoltat de criminals, i el lector té la sensació que l’autor ha perdut el món de vista. Tanmateix, en aquest lapse de no brillantor hi trobem frases memorables, una de les quals pot servir com a mostra del tarannà del narrador: “Em vaig posar a pensar en famílies normals que tenen problemes normals com l’alcoholisme, les ludopaties, els maltractaments i la drogoaddicció. Em van fer enveja”.

Una part del tot no és pas un d’aquells llibres on l’estil supleix la manca d’imaginació. En altres paraules, hi succeeix de tot: pel que fa als personatges, n’hi ha de bojós, paranoics i compulsius; pel que fa a la salut, hi trobem un llarguíssim estat de coma i dos càncers terminals; pel que fa als càstigs, reformatori i presó; pel que fa als atemptats, dues bombes que causen la mort de personatges rellevants; pel que fa a assassinats, podem afirmar que és un dels motius habituals de mort en la novel·la; afegim-hi pallisses, incendis, prostitució, estafes milionàries i suïcidis. Però quan em refereixo a imaginació, vull dir que tots aquests fets són narrats amb lògica interna, que s’esdevenen en escenes versemblants que ens fan mantenir l’atenció pendent del llibre.

El triangle narratiu està format pels germans Dean: el malaltís Martin i l'hiperactiu Dean, als quals s'afegeix Jasper, el fill de Martin. Al seu voltant giravolta una successió de personatges secundaris: mafiosos de diferents nacionalitats, noies impossibles, adolescents depressius, parents perillosos i un criminal il·lustrat, Harry West, autor d'una *Guia de la delinqüència* que el lector troba extractada en uns quants passatges hilarants. La creativitat de Harry West tan sols es pot comparar amb la de Martin Dean, que arriba a proposar desgravacions fiscals als ciutadans que puguin demostrar que es coneixen bé a ells mateixos, i que qualsevol polític que trenqui una promesa electoral sigui apallissat per un professional en un carreró. Ens trobem, doncs, en aquell triangle d'humor nietzscheà que formen el Chuck Palahniuk d'*El club de la lluita*, el Will Self de *La meva idea de la diversió* i el Charles Baudelaire d'*Apallisem els pobres*.

Martin i Jasper, pare i fill, estan irremissiblement i orgullosament sols. Com diu Jasper, “durant molt de temps, em va fer pànic estar d'acord amb algú sobre qualsevol cosa, encara que només fos l'hora”. En una de les llibretes de Martin hi trobem aquesta sentència: “El gran home és el que enmig de la gent manté amb una afabilitat perfecta la independència de la soledat”. L'ansia de llibertat de pare i fill els duu a un atzucac, tal com explica Jasper en un dels seus monòlegs: “¿Com puc ser lliure per evolucionar si em sotmeto a un governant, el que sigui, encara que aquest governant sigui jo?”. Costa molt que algú es trobi còmode si està convençut que la humanitat està formada per persones que “es podreixen en posició vertical, principalment a causa de la seva afició a veure futbol en lloc de llegir Virgili”. Amb aquesta manera de veure el món, no és estrany que Martin i Jasper formin part de la galeria de personatges més desgraciats de la literatura occidental: “La gent té una habilitat increïble a l'hora de fingir que és feliç. És gairebé com un acte reflex, com comprovar si queden monedes en un telèfon públic després de fer una trucada”.

Martin i Jasper són excepcions en la línia evolutiva de la humanitat, i no pas per decisió pròpia. Un es passa anys estirat al llit sense moure's, i més tard la seva mare intenta enverinar-lo amb mata-rates. L'altre té una capacitat innata i involuntària per provocar dolor en les persones que l'envolten. “El pare no era només un escèptic que no creu que hi hagi un sisè sentit, sinó que era un superescèptic que tampoc es fiava ni creia en cap dels altres cinc.” En fi: tots dos són aclaparadorament negligents, negatius i obsessius, i la seva relació concentra un gran nombre de capes d'odi i d'amor. A la novel·la hi ha societat,

mass-media, filosofia, fins i tot un retrat àcid del món de l'edició, però el més important és, em sembla, la reflexió al voltant de l'educació dels fills; en altres paraules, com aconseguir que no siguin un membre més del ramat, però que tampoc se n'allunyin tant que esdevinguin antisocials.

La solapa del llibre informa que Steve Toltz va néixer a Sidney, Austràlia, i que ha realitzat tot de feines que no tenen gaire relació amb la literatura –excepte la de guionista. Després de passejar-nos per internet, podem afegir que va néixer el 1972, i que admira a parts iguals Thomas Bernhard i Woody Allen, cosa que pot explicar el bon mal humor que traspua el llibre.

Escriure no consisteix només a imaginar, sinó també, o sobretot, a ser capaç de combinar paraules de manera nova. Un dels recursos per descriure elements semblants de manera diferent són les comparacions. ¿Qui no ha llegit mai un fragment on un escriptor descriu els seus mestres d'escola? Vull acabar citant un passatge del llibre on Jasper assumeix aquest repte i en surt victoriós: “N’hi ha un que és com si li haguessin extirpat tots els òrgans vitals i a més n’hi demanessin un rescat que no pot pagar. L’altre sembla que hagi arribat a una festa dos minuts després que n’hagi marxat tothom i que encara senti els riures dels convidats que el turmenten des del carrer. Un altre seu amb aire desafiant, com una formiga que es nega a tragar una engruna de pa. N’hi ha que són alegres com dèspotes, i n’hi ha que són aturats com idiotes”.